

Co obnáší inkluze na malé škole – pohled ředitelky ZŠ Šaratice ▼

Že je mediální obraz společného vzdělávání často v příkrém rozporu s realitou, o tom ví své Eliška Sokolovská, ředitelka ZŠ v Šaraticích. Představila nám praktické výhody inkluze ve své škole a podělila se o zkušenosti z práce se žáky se SVP. Na co by se měl učitel připravit? Jakou podporu je nutné těmto dětem zajistit, jak probíhá výuka a jaké vztahy panují mezi spolužáky?

Mgr. Katarína Krahulová, Ph.D. a Alžběta Kolumpeková

Základní škola Šaratice se před více než sedmi lety otevřela i žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. V současné době se ve škole učí tři děti s poruchou autistického spektra a pět dětí s lehkým mentálním postižením. Eliška Sokolovská se rozhodla přijímat žáky se znevýhodněním proto, že si uvědomila, jaký význam pro ně má zachovat si sociální vazby v místě bydliště. Navázala spolupráci s **občanským sdružením Rytmus**, které po dobu dvou let poskytovalo odborné poradenství a metodickou podporu učitelům a asistentům pedagoga v práci se začleněnými dětmi.

Jak se projevila inkluze na vaší škole?

Inkluze je pro nás běžná věc. Jsme vesnickou komunitní školou a děti sem spolu chodí již do mateřské školy a nikomu nepřipadalo zvláštní, že pokračují i na základní škole. Inkluze u nás byla **již před medializací** inkluze a je přirozená. Před 13 lety jsme zaměstnali prvního asistenta pedagoga, tedy v době, kdy ještě nebyli běžní. A moc se nám to osvědčilo.

Jak by měl tedy vypadat tým pedagogů, aby mohla inkluze ve škole fungovat?

Všichni by měli být vstřícní k potřebám dětí. Neobávat se, že inkluze přinese nějaké problémy. Prostě jít **s otevřeným srdcem** do třídy, kde je nějaký žák, který potřebuje podpůrné opatření.

Eliška Sokolovská

působila na Základní škole v Šaraticích od roku 1978 a v období 1996 až 2018 v ní byla na pozici ředitelky. Vystudovala Pedagogickou fakultu UJEP v Brně, její aprobační je matematika a fyzika.

Hlavně by měli učitelé spolupracovat. U nás ve škole se tak děje formou schůzek a malých setkání. Řeší se jakýkoli problém, i malý, a zainteresované osoby se sejdou a spolupracují. Takže problémy jsou, i my na ně narážíme, ale hledáme, zda vede jiná cesta.

Náš tým pedagogů má k dispozici tři speciální pedagogy, kteří pomáhají a odlehčují, a učitelé v nich mají podporu. Dále máme pět asistentů a z projektu jednoho školního asistenta, který je podporou i pro rodinu, například tam, kde je jazyková bariéra nebo sociálně slabší rodina. Trochu funguje také jako sociální pedagog.

Jak se vám spolupracuje s poradnou nebo OSPODem?

Když potřebuji okamžité vyjádření, radu, tak se na poradnu obracím telefonicky a spolupráce je bezproblémová.

S OSPODem zatím nepotřebujeme spolupracovat, ale obrací se na nás OSPOD. Zatím jsme nemuseli nic závažného řešit. Třeba se nám daří na druhém stupni **úspěšně čelit záškoláctví**. Je to zejména o otevřené spolupráci rodiny a školy. Problémů v rodinách přibývá, dnes zejména v oblasti chování, vztahů, kyberšikany atd. Dobře nám funguje komunikace, rodiče přijdou do školy, cítíme, že mají zájem o své dítě a řešení. Pak je důležitá důvěra rodičů v učitele a komunikace přímo s ním. Pořádáme také semináře pro rodiče. Na třídních schůzkách je návštěvnost cca 75 %, a pokud někdo nepřijde, tak se ozve telefonicky nebo volají sami učitelé.

Škola je komunitní centrum naší obce, děláme jarmarky, koncerty, vidíme se a nebojíme se spolupracovat, neformálně komunikovat. Už tradiční jsou naše školní plesy, které celé chystá spolek přátel školy, bývalé SRPŠ, prostě aktivní maminky, kterým funguje spolupráce a management. Ples je na úrovni a je vyhlášený, v regionu je top událostí. Financovaný je z fondu, a dokonce vydělá peníze na pokrytí nákladů, ale také například na nové hřiště a odměny na Den dětí.

Proč stále některé školy nechtějí inkluzi přijmout a vnímají ji jako problém?

My jsme jako inkluzivní škola nic neztratili. Školy se bojí už dopředu a brání se inkluzi. Ano, inkluze se nemusí vždy podařit. Ale je to o **hledání cest**.

Už dopředu je nastaven postoj a myšlení v tezích odmítnutí, aniž by došlo ke zkušenosti a ta je u každého dítěte jiná. Negativní roli bohužel sehrávají také média. A šíří se to hrozně rychle. Pozitivních příkladů je méně. Ale takových škol, jako je ta naše, těch je určitě víc a fungují. Ve výhodě jsou obecní školy proti městským, protože lidi se tu znají a berou všechny děti normálně.

Jako důležité vnímáme otevření školy, například pozvat rodiče na výuku. Inkluze nesmí být na úkor výuky, klidu a pořádku v hodině. První krok je tedy ujistit učitele, že to zvládne, dát mu podporu, metodickou, personální, nabídnout šikovného asistenta, který zastoupí hodně práce, například přestávky, vztahy mezi dětmi atd.

Veřejnost kritizuje inkluzi. Tomu upřímně nerozumím, protože nejlepší je osobní zkušenost. Pokud by měli v rodině dítě s postižením, tak by se na to dívali také jinak. Vždyť jde o **obohacení společnosti** a té se to vrátí... Přirozená je heterogenní třída, kde je introvert, dítě s potřebou podpůrných opatření, hraniční děti, nadaný žák. Ti všichni na první pohled hned nezapadnou, ale prací se třídou, klimatem, se vztahy se posiluje tolerance a nikdo není vyčleněný. I když se přirozeně tvoří skupinky, jsou k sobě přátelské. Naopak dochází ke vzájemnému obohacování. V případě nesoutěživého prostředí a dobré didaktiky hodiny je tu pocit úspěchu opravdu pro všechny.

Jak vám s inkluzí v současné době může pomoci MŠMT?

Nyní je na inkluzi dost peněz. Práce učitelů je zaplacená a administrativa při dobrém systému nepřibývá. Bohužel **jsou lidé unavení**. Moc by se nám líbily třeba lázně pro učitele – ucelený program, prodloužený wellness víkend se vzděláváním. Odpočinek alespoň částečně zaplacen z MŠMT. Ale i únava a hektická doba je vždy ovlivněna lidmi, tedy hodně záleží, jaké je vedení školy a kolektiv učitelů. Nám se to sešlo moc hezky a ve škole jsme rádi i po škole.

Mgr. Katarína Krahulová, Ph.D., autorka této části rozhovoru, je konzultantka projektu Férová škola a koučka práce se vztahy ve třídě v oblasti poradenství pro rodiče na ZŠ Rybníky.

Pokud byste měla nějakému učiteli říct, na co se má připravit, když bude mít ve třídě žáka s mentálním postižením, co byste mu řekla? Co se od učitele vyžaduje?

Hlavně bych mu řekla, že musí počítat s tím, že jde o časově náročnou práci a musí být **ochotný dělat něco navíc**. Pokud má učitel ve třídě jednoho žáka s mentálním postižením, musí dělat dvě přípravy. Jednu pro žáka, který se vzdělává podle individuálního vzdělávacího plánu, a druhou přípravu pro ostatní žáky. Pak je velmi důležité, aby dobře vycházel a byl ochoten spolupracovat s asistentem pedagoga, kterého má ve třídě. Nakonec zdůrazním **spolupráci s rodinou** – musí pravidelně informovat rodiče, motivovat je, aby dbali na domácí přípravu a společně hodnotili pokroky dítěte.

Učitel musí být empatický, musí být schopen vnímat potřeby svých žáků.

Můžete popsat, jak vypadá výuka ve třídě, kde je začleněný žák s mentálním postižením?

Například v páté třídě máme žáka s lehkým mentálním postižením. Během výuky českého jazyka se na začátku opakuje. Toho se účastní celá třída. Učitel pak rozdává úkoly. Žák s LMP pracuje podle svého **individuálního plánu**, což znamená, že se probírá a opakuje základní gramatiku. Žák trénuje a opakuje délku samohlásek nebo procvičuje i/y. Ostatní žáci se například učí shodu podmětu s přísudkem. U dětí s mentálním postižením se klade **důraz na praktičnost**, učí se to, co potřebují a v životě využijí. Úkol žák vypracovává s pomocí asistenta pedagoga. Na konci hodiny učitel hodnotí práci všech.

Snažíme se vést děti prakticky a k samostatnosti, aby si uměly řadu věcí vyřídit.

Jakou podporu dítě s mentálním postižením potřebuje, aby se mohlo vzdělávat v běžné třídě? Potřebují něco navíc než ostatní žáci?

Pokud budu mluvit o nemateriálním zabezpečení, tak takové děti hlavně potřebují **pochopení a empatii** učitele. Potřebují mít ve třídě asistenta pedagoga, alespoň na základní předměty – český jazyk a matematiku. Co se týká materiální stránky, žáci potřebují **jiné učebnice a kompenzační pomůcky**, například vizuální pomůcky, aby si věci dovedli představit, protože nedokážou vnímat abstraktní pojmy.

Jakou podporu potřebuje škola, aby byla schopná dítě začlenit? Například metodickou podporu, vzdělávání učitelů...?

Škola by měla mít především již zmíněné asistenty pedagoga. Na nich podle mých zkušeností závisí dobře zvládnutá výuka. V naší škole pomohla **metodická podpora** z o. s. Rytmus, kterou zajišťovala

Vladislava Kršková a Lada Chaloupková. Učitelé měli možnost konzultovat praktické otázky. Například jak zadávat žákům úkoly, jak vypracovat individuální vzdělávací plán a následně s ním pracovat, aby se naplnil jeho vzdělávací cíl, jak se v jednotlivých předmětech zaměřit na praktickou výuku. Asistenti pedagoga získali informace, jak připravit pracovní listy a pomůcky dětem. Metodicky se podílely na **zlepšování komunikace** a tím i spolupráce mezi asistenty a pedagogy. Myslím, že jejich práce byla prospěšná i v tom, že šlo o někoho zvenku. Naši učitelé a asistenti zároveň **absolvovali řadu kurzů** jako Metody a formy práce ve třídě s individuálně integrovaným žákem, kurz Efektivní vyučovací techniky, kurz Tvorba individuálního vzdělávacího plánu, které rovněž pořádal Rytmus.

Ostatním školám a pedagogům bych doporučila, aby se výuce těchto dětí zbytečně nebránili a ať ji zkusí. V naší škole jsou všechny začleněné děti pohodové, navíc je od ostatních ani nerozeznáte.

Jaký vliv má na žáky ve škole skutečnost, že se vzdělávají s dětmi, které mají nějaké znevýhodnění? Jak se k sobě navzájem chovají?

Tyto děti mají na své okolí velký vliv. U spolužáků je patrné, že se u nich posiluje **sociální cítění**, empatie a ochota pomoci. Samozřejmě hodně záleží na učiteli, jak děti do kolektivu zapojí. Děti mezi sebou navazují běžné kamarádské vztahy.

Myslíte, že vzdělávání dětí s mentálním postižením a jejich začlenění do běžných tříd v něčem vaši školu obohatilo? Nebo obohatilo vaše pedagogy, žáky, rodiče...?

Řekla bych, že tím hlavně získaly třídní kolektivy. Vztahy ve třídách jsou vřelejší. Jinak začleňování naší školu neochudilo, ani nic neztratila. Výuka je stále **stejně kvalitní**, z toho nijak neslevujeme.

Pochválil vás, jako ředitelku, někdy někdo za vaši činnost, že dáváte šanci na vzdělání dětem se znevýhodněním v běžné škole?

Nejde o pochvalu, ale o to, že mě moje práce naplňuje. Mám radost, když vidím kolem sebe spokojené žáky.

Alžběta Kolumpeková, autorka této části rozhovoru, spolupracuje s o. p. s. Rytmus, s jehož laskavým svolením rozhovor uveřejňujeme. Najdete jej též na webu Inkluze.cz.

